

С. М. Нечхаєв

Воєнна наука

ВОЄННА НАУКА – система знань про закони, воєнно-стратегічний характер війни, будівництво, підготовку збройних сил і держави до війни та способи її ведення. В. н. досліджує характер і закономірності війни, способи її підготовки у стратег., оператив. та тактич. масштабах; склад, організацію і тех. забезпечення ЗС; проблеми військ. навчання та виховання; зміст, форми і методи упр. військами і силами у мирний та воєн. час; залежність зброй. боротьби від економіки, а також її вплив на економіку та екон. забезпечення; будівництво, підготовку та бойове використання ЗС; особливості зброй. боротьби з урахуванням залежності перебігу війни і її кінц. результату від співвідношення екон., морал.-політ., наук.-тех. і воєн. можливостей воюючих сторін. Зміст і напрямок розвитку В. н. залежить від політики держави та її [воєнної доктрини](#). У свою чергу, висновки й рекомендації В. н. використовуються при розробленні воєн. політики та доктрини держави.

Воєнно-теор. погляди почали формуватися з виникненням воєн, зокрема на основі їх вивчення та аналізу історики, письменники, філософи, полководці Стародав. Греції, Риму, Індії, Китаю створили низку праць (описів військ. походів, трактатів, настанов), у яких виклали рекомендації і поради щодо підготовки та ведення бойових дій. Найбільш вагомими серед них були праці військ. теоретиків Стародав. Греції – Ксенофонта, Фулідіда, Полібія. У період середньовіччя велися переважно обмежені за масштабами та кількістю задіяних військ міжусобні війни. Із зародженням буржуаз. відносин розпочався новий етап розвитку В. н., зокрема 1521 Н. Макіавеллі у праці «Della'arte della guerra» («Про військове мистецтво») виклав осн. принципи ведення воєн. Тоді ж було розроблено і впроваджено військ. статuti, які відображають військ. досвід і регламентують військ. відносини. Поява на поч 20 ст. масових армій, танків, літаків, підвод. човнів, скоростріл. гармат і кулеметів змінила масштаби і характер воєн. дій та спричинила виникнення нових поглядів на В. н. Під час 1-ї світової війни був отриманий досвід підготовки і проведення фронтових та армій. операцій, організації заг.-військ., мор. і повітр. бою; під час 2-ї світової війни – вирішені проблеми оператив. і стратег. прориву оборони, розроблена теорія стратег. наступал. операцій, відпрацьовані нові способи взаємодії різних видів та родів військ тощо.

Воєнна теорія в Україні базується на засадах та положеннях В. н. колиш. СРСР і найбільш розвинутих іноз. держав. Враховуючи геополіт. положення держави та радикал. зміни способів ведення зброй. боротьби, а також досвід сучас. війн та конфліктів, В. н. в Україні націлена на дослідж. нових проблем підготовки і ведення воєн. дій. Предметна класифікація В. н. включає теорії: воєн. мистецтва та будівництва ЗС; воєн. економіки і тилу ЗС; військ. навчання та виховання. Заг. теорія В. н. досліджує систему законів зброй. боротьби у взаємозв'язку із заг. законами війни, предметну структуру, категорії і методи В. н., роль і місце у заг. системі знань про війну і ЗС. Теорія воєн. мистецтва включає теорію стратегії, оператив. мистецтва і тактики, підготовки, ведення та всебіч. забезпечення воєн. дій відповід. масштабу. Теорія будівництва ЗС досліджує проблеми визначення складу ЗС, співвідношення в них видів ЗС, родів сил та спец. військ, підтримання військ та сил флоту в необхідній бойовій готовності до виконання завдань проведення мобілізації, найбільш доцільну структуру і оснащення ЗС у мирний і воєн. час, систему комплектування тощо. Теорія воєн. економіки і тилу ЗС вивчає воєнні аспекти переведення економіки на воєн. стан; екон. забезпечення воєн. дій. Теорія військ. навчання і виховання розробляє форми і методи оператив. та бойової підготовки, формування у військових необхідних морально-бойових якостей тощо.

Предметно-проблемна класифікація визначає у складі В. н. теорії упр. ЗС, озброєння, видів ЗС. Теорія упр. ЗС досліджує закономірності, принципи і методи роботи командування штабів з упр. військами при підготовці та проведенні воєн. дій, а також з керівництва бойовою підготовкою, життям і діяльністю військ у мирний та воєн. час. Теорія озброєння розробляє науково обґрунтов. висновки та рекомендації для проведення єдиної воєнно-тех. політики в ЗС та державі в цілому, виходячи із характеру зброй. боротьби і вимог воєн. мистецтва. Теорія видів ЗС включає теорію воєн. мистецтва окремих видів ЗС, особливості їх будівництва, упр., військ. навчання і виховання. Воєнна історія в рамках предмету В. н. вивчає історію воєн. думки, воєн. мистецтва ЗС та ін. розділи військ. справи. До кола інтересів В. н. входить соц. сторона війни, її способи та форми зброй. боротьби. Вона розкриває закономірності розвитку воєн. мистецтва, аналізує і узагальнює військ. досвід. Осн. функції В. н.: дослідж. тієї частини суспільно-істор. процесу, яка пов'язана з війнами; узагальнення воєн. досвіду, який має теор. і практ. значення для забезпечення обороноздатності країни, підвищення боєготовності і боєздатності військ. Серед відомих укр. фахівців у галузі В. н. – *В. Шкідченко* (розробка фундаментал. питань теорії та практики воєн. безпеки України), *В. Мунтіян* (теорія воєн. економіки), *В. Телелим* і *М. Дєнежкін* (теорія будівництва ЗС України), *В. Шарій* (теорія воєн. мистецтва), *В. Толубко* і *М. Мітрохович* (теорія озброєння).

Рекомендована література

1. Мунтіян В. І. Економіка та оборонні витрати: Аналіз зарубіжних досліджень і український шлях розвитку. К., 1998;
2. Шарій В. І. Маневрова оборона – історія розвитку, проблеми та погляди сьогодення // Наука і оборона. 1998. № 2;
3. Телелим В. М., Денєжкін М. М. Про методичний підхід до визначення структури Збройних Сил України // Там само. 2000. № 3;
4. Шкідченко В. П., Кохно В. Д. Елементи теорії воєнної безпеки. К., 2001.

Бібліографічний опис:

Воєнна наука / С. М. Нечхаєв // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-27378>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).